

REVISORS RISIKO- OG VESENTLIGHETSVURDERING

Vefsn kommune

2024

OPPSUMMERING

Revisors risiko- og vesentlighetsvurdering danner grunnlag for kontrollutvalgets arbeid med *plan for forvaltningsrevisjon* og *plan for eierskapskontroll*. Revisors vurderinger er kategorisert i fargene rød, gul og grønn, hvor rød er områder som revisor vurderer å ha høy risiko og vesentlighet. I denne rapporten er bare rød og gule områder presentert.

Oversiktene nedenfor oppsummerer revisors risikovurderinger for Vefsn kommune.

Forvaltningsrevisjon:

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Informasjonssikkerhet	ROS og beredskap
Barnehagemyndighet og tilsyn	Arbeidsgiverpolitikk og ledelse
Utenforskap	Bærekraft
Ivaretagelse av flyktninger	Økonomisk bærekraft
Klima og miljø	Offentlige anskaffelser
Planarbeid	Barn med særskilte behov
Brann	Tildeling av tjenester
	Demensomsorg
	Bruk av tvang
	Vedlikeholdsetterslep
	Næringsutvikling
Selskaper	
Nord Gondol	Helgeland Kraft AS
Mosjøen Havn KF	Mosjøen og Omegn Næringssselskap KF
Helgeland Havn IKS	

Eierskapskontroll

Nord Gondol	Helgeland Kraft AS
Mosjøen Havn KF	
Helgeland Havn IKS	

1 INNLEDNING

Kontrollutvalget i kommunen skal utarbeide en *plan for forvaltningsrevisjon* (kommunelovens § 23-3 andre ledd) og en *plan for eierskapskontroll* (kommunelovens § 23-4 andre ledd). Revisors risiko- og vesentlighetsanalyse er et innspill til kontrollutvalgets arbeid med disse planene. Revisors risiko- og vesentlighetsvurdering er en invitasjon til en dialog om risikoområder i kommunen og bør suppleres med vurderinger fra kommuneorganisasjonen og kontrollutvalget selv. Vurderingen av risiko er basert på sannsynlighet for at noe inntreffer og mulig konsekvens, og disse er påpekt kort i teksten. Det er lagt vekt på å framstille risikovurderingene på en enkel måte, og risikoer som revisor har funnet uvesentlig er ikke tatt med. Denne risiko- og vesentlighetsvurderingen er sett fra revisors perspektiv og andre kan ha andre vurderinger basert på sin kunnskap om kommunen.

Revisors risiko- og vesentlighetsvurdering er basert på erfaringer fra revisjonsarbeidet i kommunen, data fra eksterne kilder og årlige kontaktmøter med kommunen.

Denne rapporten er delt inn i seks områder. Disse er:

- Kommuneorganisasjon
- Økonomi
- Oppvekst
- Velferd, helse og omsorg
- Teknisk
- Eierskap

Området eierskap handler om kommunens eierstyring generelt og eierstyring av ulike selskaper. Forvaltningsrevisjon i selskaper omtales innenfor de områdene hvor de naturlig hører hjemme. Vertskommunesamarbeid og kommunalt oppgavefelleskap beskrives under kommuneorganisasjon, mens tjenestene som leveres omtales innenfor de enkelte områdene.

Oppbygging av rapporten

De ulike temaene i denne rapporten er bygd opp med en vurdering av risikoer innenfor temaområdene **generelt i kommunene**. Deretter følger et avsnitt om situasjonen i **Vefsn kommune**. Vefsn kommune har på noen områder funnet tiltak for å motvirke feil og svakheter i forvaltning og tjenesteyting, som gjør at vi ikke ser på temaområdet som så aktuelt for forvaltningsrevisjon som for andre kommuner.

2 KOMMUNEORGANISASJONEN

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Informasjonssikkerhet	ROS og beredskap
	Arbeidsgiverpolitikk og ledelse
	Bærekraft

Arbeidsgiverpolitikk og ledelse

Generelt er det en kamp om arbeidskrafta og kommunen kan oppleve utfordringer med å rekruttere nok og rett kompetanse. Når kommunen ikke klarer å løse rekrutteringsproblemene settes det i verk tiltak som fører til høyere kostnader og mindre stabilitet i bemanningen, eksempelvis bruk av vikarbyråer. En konsekvens av rekrutteringsutfordringene er at kommunen ikke klarer å rekruttere kompetanse som kommunen er pålagt å ha og mangler kompetanse og kapasitet til å få utført nødvendige tjenester. Turnover og vakanse i viktige stillinger skjer med jevne mellomrom og kan gi konsekvenser i form av manglende kontinuitet og at taust kunnskap i organisasjonen forsvinner.

Vefsn kommune mangler i likhet med mange andre kommuner i regionen arbeidskraft. Dette øker kostnadene til vikarer. Et voksende næringsliv er generelt positivt, men det medfører også kamp om kompetanse. Dette berører i større eller mindre grad de fleste områdene i kommunen, men særlig innenfor tekniske tjenester.

Ellers mangler kommunen sykepleiere og annen helsefaglig kompetanse.

Informasjonssikkerhet

Generelt er sannsynligheten for ondsinnede handlinger mot IKT-systemer økende i samfunnet. Kommunene er komplekse organisasjoner som er avhengig av IKT på de fleste områder. Hvis IKT-systemet rammes av en hendelse som setter det ut av funksjon, er konsekvensen at kommunens virksomhet blir skadelidende på ulike måter. Økende grad av digitalisering gir effektive løsninger, men det er sannsynlig at bevisstheten omkring IKT-sikkerhet ikke er til stede i hele organisasjonen, med eksempelvis den konsekvens at brukere trykker på en lenke som gir uvedkommende tilganger. IKT-sikkerhet er relatert til personvernforordningen og håndtering av personopplysninger, eksempelvis med den konsekvens at personopplysninger kommer på avveie.

Risikoene som er beskrevet ovenfor gjelder også **Vefsn kommune**. Styrken til kommunen er at kommunen har en IT-avdeling av en viss størrelse i egen organisasjon, med stabile ansatte.

Bærekraft

FNs bærekraftsmål angir viktige mål for felles retning i samfunnsutviklingen, globalt, nasjonalt og lokalt. Bærekraftsmålene berører **generelt** alle deler av en kommunes virksomhet. Manglende lokalt arbeid for bærekraftsmålene kan medføre feil tiltak og feil utvikling på mange kommunale virksomhetsområder med hensyn til en bærekraftig utvikling. Konsekvensene kan eksempelvis være økende fattigdom, mangel på rent vann, ødeleggelser av hav og landressurser, større ulikheter, fallende sysselsetting og fallende økonomisk vekst. Systematisk arbeid med bærekraftsmålene kan føre til en positiv utvikling på de samme områdene.

Kommuner er viktig for å realisere bærekraftsmålene (Meld. St 40, 2020-2021). Regjeringen forventer at fylkeskommuner og kommuner legger FNs bærekraftsmål til grunn for samfunns- og arealplanleggingen. Miljø ble tidlig satt på dagsorden og er en forløper til bærekraftsmålene. *Stopp klimaendringene* er det trettende bærekraftsmålet. Den enkelte kommune har fram til nå i varierende grad vært opptatt av klima og miljø.

Kommuneplanens samfunnsdel i **Vefsn kommune** ble vedtatt i 2017, og gjelder i perioden 2017 – 2029. Planstrategien for kommunen ble vedtatt i desember 2021. I planstrategien drøftes bærekraftsmålene. I oversikten over planer som skal revideres/rulleres er kommuneplanens samfunnsdel en av planene som skal revideres i 2021. Planprogram for revidering av kommuneplanen ble også fastsatt i samme sak, og revideringen er begrunnet i at planen må oppdateres i forhold til avklarte samfunnsspørsmål og innlemming av bærekraftsmålene. Etter revisors vurdering har kommunen oppmerksomhet på bærekraft i forbindelse med den pågående revideringen av kommuneplanens samfunnsdel, og bærekraft er foreløpig av moderat risiko.

ROS og beredskap

Formålet med sivilbeskyttelsesloven er å beskytte liv, helse, miljø, materielle verdier og kritisk infrastruktur. Sivilbeskyttelsesloven § 14 krever at kommunen skal utarbeide en helhetlig ROS (risiko- og sårbarhetsanalyse) og § 15 sier at det skal utarbeides en beredskapsplan basert på ROS. **Generelt** står kommuner overfor ulike potensielle utfordringer og hendelser, som det bør tas høyde for i ROS. Det er et krav at beredskapsplanen skal være oppdatert og revideres minimum en gang per år, samt at kommunen skal sørge for at planen jevnlig blir øvet. Loven stiller også krav til beredskapsplanens innhold, blant annet kriseledelse og varslingslister. Ulike

utfordringer og hendelser vil også oppstå i framtida. ROS og beredskapsarbeidet er et tiltak for å redusere mulige konsekvenser av hendelser.

Statsforvalteren i Nordland gjennomførte tilsyn med den kommunale beredskapsplikten i **Vefsn kommune** i 2021. I rapporten fikk kommunen ett avvik og én merknad. Hovedinntrykket til Statsforvalteren var at Vefsn kommune viser god forståelse for det ansvar og de oppgaver kommunen har på dette området. Kommunen har en god ROS-analyse og har vist god krisehåndteringskompetanse gjennom pandemien. Utfordringen er imidlertid at overordnet beredskapsplan trenger en revisjon og kommunen må utarbeide et system for skriftlig å kunne dokumentere en plan for oppfølging av samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i kommunen.

Internkontroll – system og implementering

Formålet med kravet om internkontroll i kommuneloven § 25 -1 er å forebygge og hindre regelverksbrudd, og sikre at regelverksbrudd blir oppdaget og korrigeret. **Generelt** krever dette at kommunedirektøren har et system for internkontroll, som sikrer at eksempelvis oppvekstsektoren rapporterer om de faktiske forhold i sektoren og jevnlig evaluerer og korrigerer egen praksis. Revisor erfarer at flere kommuner ikke har et godt internkontrollsystem implementert, noe som øker sannsynligheten for at det kan få alvorlige konsekvenser for både tjenestemottakerne og kommunen. Bevissthet og kultur rundt avvik og oppfølging av avvik som grunnlag for læring og forbedring er sentralt i et internkontrollsystem.

I årsberetningene for 2022 og 2023 for **Vefsn kommune** er det et eget kapittel om etikk og internkontroll. Her informeres det om kommunens system for internkontroll (Compilo), rutiner og prosedyrer for å sikre at kommunen følger lovverket og system for å melde og håndtere avvik og varsling. En oversikt viser antall innmeldte avvik fordelt på hovedområdene, der det er aller mest innmeldte avvik innen helse og omsorg. For de tre tjenestoområdene har det vært en økning, til dels betydelig økning i innmeldte avvik. Det kan være et tegn på større bevissthet rundt avviksrapportering. Tallene gjenspeiler antall ansatte, men også kultur og praksis for melding av avvik. Innen helse og omsorg har det tradisjonelt vært en sterkere praksis og kultur for avvikshåndtering. I kundemøtet kom det fram at det er blitt mye mer oppmerksomhet rundt dette også innen oppvekstområdet. På bakgrunn av informasjonen ovenfor, vurderer revisor risikoen innen internkontroll som moderat/liten

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Sykefravær er **generelt** en risiko i kommunene. Sykefraværet har en kostnad, og den konsekvens at tjenestene ikke blir bemannet med riktig og tilstrekkelig kompetanse. Sykefraværet kan påvirke kontinuitet, effektivitet og være en belastning for brukere og

kollegaer. Det kan medføre at det ikke er nok personell i skolen til å gi spesialundervisning, at saksbehandling blir forsinket og at andre ansatte må jobbe overtid med den belastningen det kan medføre. Helse, miljø og sikkerhet er også et tema knyttet til vold i både oppvekst- og helsesektoren.

I årsberetningen for 2023 rapporteres det at sykefraværet i kommunen er nedadgående, og at fraværet i **Vefsn kommune** er lavere enn i andre sammenlignbare kommuner. Det totale sykefraværet i 2023 var på 9,3 %, som var en nedgang på 0,5 % fra 2022. Det legemeldte sykefraværet var på 6,9 %. Sykefravær kan svinge, og situasjonen når årsrapporten for 2023 foreligger kan være annerledes enn for et år siden.

Det ble gjennomført medarbeiderundersøkelse (10-faktor) i hele kommuneorganisasjonen i 2023. Det ble utarbeidet en tiltaksplan basert på undersøkelsen.

Kommunesamarbeid (kommunalt oppgavefelleskap)

Kommuneloven § 19 gir bestemmelser for kommunalt oppgavefelleskap som fra 2024 kan være et alternativ til tidligere § 27-samarbeid, som utgikk med den forrige kommuneloven. **Generelt** er det en sannsynlighet for at organisatoriske løsninger som velges i denne overgangen ikke er hensiktsmessig og gir utilsiktede virkninger. Kommunalt oppgavefelleskap er lite lovregulert, noe som gjør at de enkelte samarbeidene selv må klare å identifisere de forholdene som er viktig å avklare ved etablering. Konsekvensen av organisatoriske endringer i kommunesamarbeid kan være at ansvaret for tjenester blir uklart, det kan være uklart hvordan samarbeidet styres og hvordan den økonomiske fordelingen mellom kommunene blir i praksis. En annen konsekvens er at avstanden til tjenesten kan øke og at kommunen ikke får tilstrekkelig kunnskap om tjenestene til å vurdere om de er tilstrekkelige, eller at tjenestene utvikler seg i en retning som den enkelte samarbeidskommune ikke ønsker eller er tjent med. Dette gjelder også for vertskommuner og samarbeidskommuner som er regulert i kommuneloven § 20. Det lages samarbeidsavtaler, men det er en risiko for at avtalene ikke er tilstrekkelige for blant annet å følge opp internkontrollansvaret og om samarbeidet virkelig dekker det behovet som var tenkt.

Vefsn kommune deltar i mange interkommunale samarbeid, både kommunale oppgavefelleskap og vertskommunesamarbeid. I hovedsak er kommunen selv er vertskommune for vertskommunesamarbeidene, og har styring med tjenestene selv. Organisasjonen og systemene rundt tjenestene som utføres, berører også andre kommuners innbyggere. Et viktig oppgavefelleskap er PPT Vefsnregionen. Kommunen er

vertskommune for barnevernstjenesten, NAV, legevakt, Regionalt innkjøpssamarbeid i Helgelandsregionen for å nevne noen, for en eller flere av kommunene i regionen.

3 ØKONOMI

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
	Økonomisk bærekraft
	Offentlige anskaffelser

Økonomisk bærekraft

En bærekraftig økonomi innebærer **generelt** at kommunen må ha evne til å holde stabil tjenesteproduksjon over tid. Denne evnen kan måles gjennom størrelsen på kommunens netto driftsresultat, lånegjeld og disposisjonsfond. Driftsresultatet viser om kommunen klarer å frigjøre driftsmidler til investeringsformål, og dermed om det er mulig å fornye bygninger og anlegg uten at lånegjelden øker mer enn inntektene. I motsatt fall må en økende andel av inntektene brukes til å betjene gjelden i stedet for å gå til tjenesteyting. Konsekvensene blir dermed selvforsterkende, og før eller siden må kommunen kutte på bevilgninger til tjenesteproduksjon. Samtidig øker risikoen for at rentesjokk kan få store økonomiske konsekvenser.

Kommunene er pålagt å fastsette finansielle måltall å styre etter. Risikoen for å komme i et økonomisk uføre kan reduseres ved å fastsette tydelige og konkrete regler for hvordan kommunedirektør og kommunestyre skal forholde seg til de vedtatte måltallene når økonomiplanen skal behandles.

I **Vefsn kommune** var netto driftsresultat i 2023 negativt, med 14 millioner i minus. Kommunedirektøren har satt i gang tiltak i økonomiplanen for 2024 – 2027 er det iverksatt tilpasninger som på sikt skal gi et mer bærekraftig resultat. Rapporten går det fram at gjeldsgraden er på et akseptabelt nivå, men høyere enn anbefalt. Mål: 75 % av driftsinntektene, resultat i 2023; 85 % av driftsinntektene. Disposisjonsfondet var 10,38 % av driftsinntektene i 2023. Det er lavere enn i 2021 (12,31) og 2022 (13,08). Revisor ser likevel ikke at det er urovekkende høy risiko når det gjelder økonomisk bærekraft.

Offentlige anskaffelser

Regelverket omkring offentlige anskaffelser er komplisert, og det er en **generell** sannsynlighet for at det oppstår feil. Klagenemnda for offentlige anskaffelser kan bøtelegge når det gjøres feil. Feil tildelinger kan også føre til dyre rettsaker, negativ omtale og prosjekter som må utsettes fordi det må gjennomføres ny konkurranse. Feil i offentlige anskaffelser har også konsekvenser for tilbydere som ikke får oppdrag fordi at regelverket ikke følges. Nye bestemmelser fra 1.1.2024 – klima og miljø skal vektas minimum 30 %.

Vefsn kommune inngår i regionalt innkjøpssamarbeid (RIH) med flere andre kommuner i regionen. Vefsn kommune er vertskommune. Et søk i KOFA viser at kommunen de siste årene hatt en del saker oppe i nemnda hvor de ikke har fått medhold. Det kan tyde på en viss risiko innenfor anskaffelsesområdet.

Budsjettering og tertialrapportering

Det kan være **generell** risiko forbundet med budsjettering og tertialrapportering. Det er konkrete krav til hvordan budsjettet skal utarbeides, men det gjøres også subjektive vurderinger om måltall og budsjettpremisser, og oppfølgingen av disse som kunne vært bedre omtalt. Det er en sannsynlighet for at måltall og budsjettpremisser er uklare med den konsekvensen at de er vanskelig å styre etter. Presentasjonen av tertialrapportene som styringsverktøy har et forbedringspotensial.

Vefsn kommune bruker Arena som økonomistyringsprogram. Budsjettering og tertialrapportering er i hovedsak tilfredsstillende i kommunen. Kommunen står overfor en del usikkerheter: investeringer og utgifter til flyktninger.

Merverdiavgiftsbehandling

Regelverket om merverdiavgiftskompensasjoner, ordinær merverdiavgift og fradragsrett er **generelt** komplisert. Det er sannsynlig at feil kan oppstå, og konsekvensen er at da vil det komme krav om tilbakebetaling fra Skatteetaten, og det kan ilegges bot på 40 prosent av feilen. Potensielt kan dette utgjøre store beløp som har betydning for kommuneøkonomien.

Det er ingen spesielle risikoer knyttet til merverdiavgiftsbehandling i **Vefsn kommune**.

Selvkost

Generelt har flere saksområder i kommuner gebyrbelagte tjenester hvor gebyret skal være til selvkost. Regelverket er komplisert, og det er sannsynlig at det kan oppstå feilføringer mellom selvkostområder og andre områder i kommunen. Det er også en sannsynlighet for feil i beregningen av kapitalkostnader. Konsekvensene av feil i selvkostberegningene er at enten kommunen eller innbyggerne må betale for den andre, eller at dagens abonnenter betaler for framtiden abonnenter eller motsatt. På flere områder øker gebyrene som følge av økt selvkost fordi eksempelvis vedlikeholdet av vannledninger ikke er fulgt opp. **Vefsn kommune** bruker Momentum til selvkostberegning. Det er ingen spesielle risikoer knyttet til selvkost i Vefsn kommune.

4 OPPVEKST

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Barnehagemyndighet og tilsyn	Barn med særlige behov

Barn med særlige behov

Barn med særlige behov skiller seg **generelt** fra den ordinære elevmassen ved at de ikke får tilstrekkelig utbytte av den ordinære opplæringen. Det er en sannsynlighet for at barn med særlige behov ikke fanges opp tidlig og får den oppfølgingen de trenger. Manglende oppfølging kan gi konsekvenser for det enkelt barn sin videre utvikling og muligheter videre i livet. Kommunen kan også bli stilt til ansvar for ikke å ha gitt tilstrekkelig opplæring.

Det gjennomføres forvaltningsrevisjon av tildeling av helse- og omsorgstjenester til barn med funksjonshemninger i **Vefsn kommune**. Det har blitt gjennomført forvaltningsrevisjon av psykososialt skolemiljø i kommunen i 2023.

Barnehagemyndighet og tilsyn

Barnehageloven § 11 krever likebehandling mellom private og kommunale barnehager og stiller **generelt** krav om å organisere oppgavene kommunene har som barnehagemyndighet adskilt fra oppgavene den har som barnehageeier. Det er sannsynlig at oppgavene som barnehageeier og barnehagemyndighet ikke er tilstrekkelig adskilt, med den konsekvens at kommunale og private barnehager ikke likebehandles. Dette kan ha konsekvenser for barnehagemyndighetens tilsyn med barnehageeier. Videre kan det ha betydning for den tjenesten som tilbys og samarbeidet mellom barnehagen og andre kommunale aktører.

Om lag 60 % av barna i **Vefsn kommune** går i private barnehager. Det kan være risiko rundt kommunens tilskudd og tilsyn med private barnehager.

Taushetsplikt og personvern

Generelt erfarer revisor at flere kommuner ønsker å øke det tverrfaglige samarbeidet rundt barn i kommunen. Dette kan øke sannsynligheten for at personvern og taushetsplikt ikke blir ivaretatt. Tydelige retningslinjer og rutiner for ivaretagelse av personvern og taushetsplikt er viktig for å redusere konsekvenser som kan oppstå som følge av tverrfaglig samarbeid. Brudd

på personvern og taushetsplikt kan få store konsekvenser for den enkelte person og økonomiske og omdømmemessige konsekvenser for kommunen.

Det har blitt gjennomført forvaltningsrevisjon av psykososialt skolemiljø i **Vefsn kommune** i 2023. Tilstand for taushetsplikt og personvern kan bli belyst i dette prosjektet.

Saksbehandling

Minimumskravene til enkeltvedtak i forvaltningsloven er **generelt** ikke tilstrekkelig for å ivareta saksbehandling med fokus på barnets beste. Det er sannsynlig at barnets beste og barnas stemme, er basert på omgivelsene rundt og ikke barnet. Konsekvensen kan være mangelfullt beslutningsgrunnlag som fører til feil beslutning og feil tiltak.

Dette kan utgjøre risiko i **Vefsn kommune** også. I tilstandsrapporten for barnevernet for 2023 fremgår det at det har vært utfordringer med arbeidsmiljøet i tjenesten. Slike ting kan påvirke saksbehandlingen og fokuset på barnets beste. Som ovenfor, kan saksbehandlingen bli belyst i forvaltningsrevisjonen av helse- omsorgstjenester for barn og unge med funksjonshemninger. Slik vil kommunen få informasjon som kan indikere status for saksbehandling i kommunen.

5 VELFERD, HELSE OG OMSORG

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Utenforskap	Tildeling av tjenester
Ivaretagelse av flyktninger	Demensomsorg
	Bruk av tvang

Demensomsorg

Antallet eldre øker framover, og mange av disse kan bli rammet av demenssykdom. **Generelt** er kommunene er i ulik grad forberedt på dette. Det krever blant annet tilrettelegging med ulike boformer, dagaktivitetstilbud, og spesialkompetanse hos ansatte. Det er sannsynlig at kvaliteten i demensomsorgen både innen hjemmetjeneste og institusjon blir utfordret. Utfordringene er knyttet til å ivareta ulike behov, grader og typer av demenssykdom samt bruk av tvang. Konsekvensen er at brukerne ikke får tilstrekkelige tjenester som er tilpasset deres livssituasjon og for kommunen kan konsekvensen være at ressursene brukes lite effektivt.

Vefsn kommune har demenskoordinator. Kommunens demensplan ble vedtatt i september 2023. Kommunen jobber langsiktig med å etablere boliger som er tilpasset eldre. Det er samarbeid med Husbanken.

Utenforskap (tverrsektoriell risiko)

Flere og flere faller utenfor i samfunnet, og det er en **generell** sannsynlighet for at kommunene ikke klarer å være i forkant og jobbe forebyggende. Det er blant annet et økende behov for psykisk helsehjelp. Det er økt sannsynlighet for fattigdom blant barn og voksne, herav flere som har behov for sosialhjelp. Mangel på boliger for vanskeligstilte og økte priser på leiemarkedet rammer også mange av de som faller utenfor utdanning og arbeidsliv. Utenforskap kan medføre mange ulike konsekvenser, eksempelvis kommunens ansvar for sosialhjelp, men også konsekvenser i form av uro i lokalmiljøet og kriminalitet, samt den enkeltes muligheter i samfunnet. På dette kan kultur, idrett og frivilligheten være et bidrag for å redusere sannsynligheten for at noen faller utenfor.

Også i **Vefsn kommune** kan det være barn og unge fra familier med sosiale og økonomiske utfordringer, som kan få konsekvenser for deltakelse i og mestring av skole, arbeidsliv og fritid. Vefsn kommune har dårligere skår på trivsel og skulk på skolen enn landsgjennomsnittet. En høyere andel av de unge i Vefsn har aksept hjemme for å drikke alkohol, og alkoholbruken er

høyere enn landsgjennomsnittet. Andre rusmidler er mindre i bruk i Vefsn, sammenlignet med landet ellers. Den videregående skolen i Vefsn har hatt en god utvikling når det gjelder reduksjon av frafall, og omlag 85 % av elevene fullførte og bestod i 2022.

Tildeling av tjenester

Det er **generelt** sannsynlig at brukere av helse- og velferdstjenester ikke får den hjelp de har krav på, og at innbyggernes forventninger overgår tilbudet kommunen kan gi. Rett bemanning bør være på rett plass, tilsvarende riktig bruk av kompetanse ut fra behovet. Tildeling av tjenester berører problematikk rundt utskrivningsklare pasienter og mottaksmuligheter i kommunene samt arbeidsfordelingen mellom spesialhelsetjenesten og kommunen. Kartlegging for å fastsette rett nivå på tjenestene og individuell tilpasning av tjenester er viktig for å kunne gi riktige tjenester. En konsekvens av spesielt systematiske feil i tildelingene er at brukerne ikke får det tilbudet de har krav på, som i neste omgang kan gi dårligere livskvalitet.

Vefsn kommune har et tjenestekontor som tar imot søknader og fatter vedtak om tjenester. Dette er en løsning som bedre sikrer likebehandling. Tjenesten er bredt sammensatt av kompetanser med helsefaglig bakgrunn.

Bruk av tvang

Tilsynsrapporter har avdekket **generelt** mangelfull lovanvendelse, noe som er alvorlig både for pasienter og helsepersonell. Tvang forekommer relativt hyppig innenfor helse, og det skal fattes vedtak ved bruk av tvang. Tvang uten vedtak begrunnes ofte i pasientens, medpasienters eller ansattes beste. En konsekvens av manglende vedtak er at vurderingen bak bruk av tvang ikke dokumenteres og i verste fall ikke gjøres. Dette kan videre gi grobunn for en praksis med økende bruk av tvang. Eksempel på situasjoner der tvang brukes:

Økte utfordringer med rekruttering, i tillegg til sykefravær, kan medføre en presset situasjon for ansatte. Det kan påvirke risikoen rundt tvang. Det er en aktuell risiko i **Vefsn kommune** også

Ivaretagelse av flyktninger

De siste årene har kommunene tatt imot et økende antall flyktninger. Kvalifisering av flyktninger til jobb og utdanning er viktig for å unngå utenforskap. Integreringsloven skiller mellom grupperinger av flyktninger og det er egne regler for ukrainske flyktninger med andre krav. **Generelt** kompliserer dette arbeidet for de som skal ivareta arbeidet med introduksjon og opplæring. Det er ekstra press på tjenester innen helse- og velferd på grunn av mottak av høyt antall ukrainske flyktninger i 2022 og senere. Utleiemarkedet tømmes for boliger og prisene i privatmarkedet øker. Det er et spørsmål om integreringstilskuddet er tilstrekkelig og om det

brukes på rett måte for å ivareta flyktningene. Hvis kommunen ikke lykkes med integrering av flyktninger kan de ende opp som sosialmottakere i stedet for å bidra som skattebetalere.

På grunn av flyktingestrømmen fra Ukraina, har det blitt opprettet 6 nye klasser i voksenopplæringen **Vefsn kommune**, og det totale elevtallet i voksenopplæringen er omtrent 200 ved årsskiftet 2023/2024. Kommunen har bosatt 119 flyktninger i 2022, 164 i 2023, og så langt i 2024; 29 flyktninger. I kundemøtet ble det sagt at de færreste som er ferdig i introduksjonsprogrammet, er i arbeid.

6 TEKNISK

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Klima og miljø	Vedlikeholdsetterslep
Planarbeid	Næringsutvikling
Brann	

Klima og miljø

Generelt gir klima og miljø kommunene ulike utfordringer innenfor teknisk sektor, eksempelvis utfordringer som følge av ekstremvær. Det kan være ulik vektning av klima- og miljøhensyn, samt potensiale for motstrid mellom ulike hensyn som klima- og miljø, samiske rettigheter, jordvern og behovet for samfunnsutvikling. Klima- og miljøplanleggingen har innvirkning på annet planverk og har betydning for sektorovergrepene forvaltning, blant annet i arealplanlegging, beredskap knyttet til infrastruktur, vann- og avløpsforvaltning og drift og vedlikehold av kommunal eiendom. Kommunen kan bli stilt til ansvar dersom klima- og miljøhensyn ikke blir hensyntatt blant annet i arealplanlegging og byggesaksbehandling. Bærekraftsmålene sammen med de mer kjente områdene som klima og miljø stiller krav til kommunene på mange områder, eksempelvis materialgjenvinning, omstilling i næringslivet og håndtering av et mer utfordrende klima.

Vefsn kommune har ikke utarbeidet plan for klima og miljø. De har heller ikke en plan for klimatilpasning. Nytt regelverk innen offentlige anskaffelser trådte i kraft fra 1.1.2024. Her skal klima og miljø vektet med minimum 30 prosent.

Planarbeid

Planprosessene driver **generelt** de kommunale tjenestene fremover, og oppstiller rammene for kommunens samfunns-, areal og næringsutvikling. Planarbeidet utfordrer dynamikken mellom regelverket, statlige føringer og forholdet til det lokale handlingsrommet. Målsettinger i planverket er ofte lite konkrete, målbare og tidsbestemte, noe som gjør det vanskelig å evaluere måloppnåelsen i etterkant. Ivaretagelse av bærekraftsmål i planarbeidet står sentralt og fordrer god tverrsektoriell samhandling. Manglende oppdatering av planverket, eksempelvis planstrategi, samfunnsplan og arealplan får konsekvenser for tiltakshavere og saksbehandlingen i kommunen. Eldre og utdaterte areal- og reguleringsplaner fører til et økt antall dispensasjonssøknader, noe som i sin tur øker den kommunale ressursbruken og fører til lengre saksbehandlingstider. Administrasjonen og politisk nivå kan vekte hensyn ulikt i spørsmålet om dispensasjoner, noe som kan både kan føre til at tilnærmet like saker får ulike utfall og at beslutningen skaper presedens for nye saker.

Kommuneplanens arealdel for **Vefsn kommune** er fra 2004, og skulle revideres i 2021, ifølge planstrategien fra 2021. Det går ikke fram i kommunens sakssystem at planen har blitt revidert. Det er stor sannsynlighet for at arealplanen og tilhørende reguleringsplaner er foreldet, og ikke har fanget opp nye krav i lovverket. Vefsn kommune har høyt press når det gjelder arealkrevende teknologietableringer. Det er viktig med oppdaterte planer i en slik situasjon.

Vedlikeholdsetterslep

Kommuner mangler **generelt** ofte gode systemer for vedlikehold når det kommer til vann og avløp, eiendomsforvaltning og samferdsel. Vedlikeholdsetterslepet på disse områdene er i dag omfattende og har konsekvenser for helse, miljø og sikkerhet. En stor bygningsmasse og mye veg som skal vedlikeholdes belaster kommunens økonomi. Alle innbyggere i kommunen skal motta trygt og godt vann, noe som stiller krav til distribusjonsnett, kontroll av vannkilder/høydebasseng og behovet for en reservevannkilde. Svikter tilførselen av trygt vann kan det få konsekvenser for liv og helse. Hovedutfordringene for avløp er relatert til ledningsnett, rensing og overvannsproblematikk. Konsekvensene av svikt i avløpssystemet er forurensning.

I **Vefsn kommunes** budsjett for 2024, økonomiplan, beskrives vedlikeholdsetterslepet på formålsbygg, veier og annen infrastruktur som høyt. Ny Mosjøen skole er planlagt å stå ferdig i 2026.

Brann

Generelt har brann og redning ansvar for å ivareta både forebyggende og akutte oppgaver, som krever tilstrekkelig internkontroll, rutiner for forebyggende arbeid (feiling og branntilsyn), HMS og kompetanseheving (blant annet på slukking av elektriske fremkomstmidler som elbiler, el-ferjer og kompetanse i forhold til helserelaterte utrykninger). Konsekvenser av svikt innenfor brann og redning kan være stor i forhold til at liv og verdier ikke blir tilstrekkelig sikret. Det er også knyttet usikkerhet til konsekvensene av en rettskraftig dom fra Møre og Romsdal tingrett om lovligheten av å fastsette sjablongmessig feieavgift for hytter.

Vefsn kommune står overfor store investeringer innen brann og redning. Dagens brannstasjon har mangler når det gjelder ivaretagelse av dagens krav til standard og krav til slike bygninger (budsjettdokumentet for 2024).

Næring, skogbruk og landbruk

Kommunen har **generelt** ansvar etter lovverk som regulerer næringsvirksomhet, herunder jordbruk og skogbruk. Interessekonflikter mellom jordvern og utbygging og i den sammenheng

også miljøhensyn er sannsynlig. Slik interessekonflikter må kommunen håndtere, og ulike utfall har ulike konsekvenser for videre utvikling. Klima- og miljøutfordringer og den risikoen det innebærer både for næringsvirksomhet og som en konsekvens av næringsvirksomhet er problemstillinger som kommunen blir stilt overfor. Kommunen har ansvar for saksbehandling på ulike områder og det kan skje saksbehandlingsfeil eller manglende oppfølging av saker, eksempelvis innenfor konsesjonsbehandling.

Som nevnt tidligere står **Vefsn kommune** overfor store etableringer av næringsvirksomhet; hydrogenproduksjon, vindkraftanlegg og opplevelsesnæringer (gondol). Dette kan påvirke kommunen på godt og vondt. Det kan være risiko for kommunen ikke har kapasitet til å møte disse etableringene. Det kan også ligge potensielle konflikter med for eksempel ivaretagelse av den samiske kulturhistorien og næringslivet.

7 EIERSTYRING

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Eierskapskontroll/forvaltningsrevisjon Nord Gondol	Eierskapskontroll og forvaltningsrevisjon av Helgeland Kraft AS
Eierskapskontroll/forvaltningsrevisjon Helgeland Havn IKS	Mosjøen og Omegn næringssselskap KF
Forvaltningsrevisjon Mosjøen Havn	

Eierskapsmelding

Vefsn kommunes eierskapsmelding ble vedtatt i 2020, og revidert i 2021. Den ivaretar i hovedsak kravene i kommuneloven. Oversikten over selskap er ikke komplett, ettersom kommunen har gått inn i nye eierskap etter 2021 (se nedenfor).

Eierskap

Vefsn kommune har eierskap i mange forskjellige virksomheter: 2 kommunale foretak (KF), 13 interkommunale samarbeid (Kommuneloven §§ 18 – 20), 3 interkommunale selskap (IKS) og 9 aksjeselskap. Opplysningene er hentet fra oversikten i kommunens eierskapsmelding og SmartCheck.no.

Kommunen har 63 % eierskap i Nord Gondol, som ble registrert i foretaksregisteret i 2018, den gang med formål om å planlegge og sikre kapital til bygging av gondol fra Mosjøen sentrum til toppen av Øyfjellet. Formålet har siden blitt endret flere ganger, sist i 2022. Nå er formålet utvikling og drift av næringseiendom og infrastruktur, relatert til opplevelsesbasert næring og reiseliv.

Helgeland Havn IKS er et interkommunalt selskap. Informasjon i kundemøtet tilsier at kommunen ikke er fornøyd med styringen av selskapet, og vurderer deltakelsen. Det ble gjennomført forvaltningsrevisjon i Helgeland Havn på oppdrag fra Alstahaug kommune i 2020. Da var selskapet relativt nytt, og var i prosess med å få på plass struktur for styring og drift. Helgeland Havn overtok ansvaret for den løpende driften videre utviklingen av havner i Mosjøen fra det kommunale foretaket Mosjøen Havn KF. Mosjøen Havn KF er nå et eiendomsselskap for eiendommer i havneområdene i Mosjøen. Det kan være aktuelt med eierskapskontroll rettet mot Helgeland Havn og forvaltningsrevisjon, der samarbeidet med Mosjøen Havn KF kan være en tilnærming.

Et annet kommunalt foretak i Hattfjelldal kommune er Mosjøen og Omegn næringssselskap KF. I forbindelse med revisjonsberetning for 2023 ble det utarbeidet et notat med noen punkt som

revisor ønsket å gjøre oppmerksom på. Det gjaldt mangler i budsjett, internkontroll og for sein innbetaling av arbeidsgiveravgift (én dag etter fristen).

Helgeland Kraft AS har flere datterselskap. Det kan være aktuelt for Vefsn kommune å gjennomføre eierskapskontroll i dette selskapet, og kommunen bør vurdere å være med på forvaltningsrevisjon i selskapet dersom det er flere kommuner som planlegger det.